

**MEERJARENPROGRAMMA
UITVOERING SOORTENBELEID
2000 - 2004**

OPGESTELD DOOR:

- MINISTERIE VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER EN VISSERIJ
- PROVINCIES
- PLATFORM
SOORTENBESCHERMENDE
ORGANISATIES

SAMENVATTING

In deze notitie wordt aangegeven hoe het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV), de provincies en de soortenbeschermende organisaties gezamenlijk uitvoering zullen geven aan het soortenbeleid in de periode 2000-2004. Naast de hierbij centraal staande landelijk bedreigde soorten zal door de provincies ook aandacht worden besteed aan regionaal bedreigde soorten.

Jaarlijks zal op basis van deze notitie een *Uitvoeringsprogramma soortenbeleid* worden opgesteld, waarin de soortbeschermingsactiviteiten voor het daarop volgende jaar worden opgenomen.

De aanleiding voor deze notitie ligt enerzijds in de onduidelijkheid die over de uitvoering van het soortenbeleid was ontstaan en anderzijds in het verkregen inzicht dat veel meer soorten dan gedacht specifieke aandacht behoeven om in Nederland te kunnen blijven voortbestaan. Voor maar liefst 150 soorten zijn maatregelen nodig om een duurzaam voortbestaan te garanderen. Het is niet mogelijk om landelijk, voor al deze soorten tegelijkertijd, planmatige maatregelen te nemen. Daarom zijn gezamenlijk voor de komende periode een 80-tal soorten geselecteerd die het meest bedreigd zijn of die in de meest bedreigde leefgebieden voorkomen. Hiervoor zullen plannen worden ontwikkeld en maatregelen in gang worden gezet. Het aantal soortbeschermingsplannen blijft beperkt, omdat plannen per leefgebied (biotoop) worden gemaakt.

Voor de realisatie van het soortenbeleid in de komende periode staan de volgende punten centraal:

- ⇒ planmatigheid en een heldere programmering van maatregelen en activiteiten;
- ⇒ bundeling van krachten van rijk, provincies en soortenbeschermingsorganisaties;
- ⇒ een nieuwe generatie soortbeschermingsplannen: uitvoeringsgerichte plannen voor bedreigde soorten per leefgebied;
- ⇒ expliciete aandacht voor de eisen die aan de EHS worden gesteld (in de soortbeschermingsplannen). Dit houdt in dat provincies de nodige flexibiliteit hiervoor moeten inbouwen in de begrenzings- en toewijzingsplannen voor de EHS binnen de mogelijkheden die daarvoor bestaan;
- ⇒ ontwikkeling van beheermogelijkheden voor bedreigde soorten buiten de EHS;
- ⇒ expliciete aandacht voor de gewenste doorwerking in andere beleidsvelden, zoals ruimtelijke ordening, waterbeleid en milieubeleid (in de soortbeschermingsplannen);
- ⇒ gerichte kennisoverdracht voor de bescherming van soorten;
- ⇒ meer aandacht voor publiciteit, voorlichting en educatie;
- ⇒ inzetten op vergroting van de middelen voor uitvoeringsmaatregelen.

De uitvoering van het soortenbeleid wordt aangestuurd door de *klankbordgroep soortenbeleid*. De klankbordgroep bestaat uit vertegenwoordigers van de soortenbeschermende organisaties, de 12 provincies, het Ministerie van LNV (de vijf regiodirecties en de Directie Natuurbeheer) en LASER.

De opbouw van deze notitie is als volgt.

In hoofdstuk 1 wordt ingegaan op het doel en de aanleiding voor deze notitie.

Vervolgens wordt in hoofdstuk 2 verduidelijkt wat soortenbeleid is en hoe het soortenbeleid en de uitvoering daarvan zich de afgelopen jaren heeft ontwikkeld.

Hoofdstuk 3 gaat in op de bij het soortenbeleid betrokken organisaties en hun verantwoordelijkheden. Tevens wordt een overzicht gegeven van de organisatie van de uitvoering van het soortenbeleid, waaronder de jaarlijkse programmering en de relatie met het Interprovinciaal Meerjarenprogramma.

In hoofdstuk 4 is aangegeven welke soorten voor de komende periode zijn geselecteerd en hoe deze selectie is gemaakt. Vervolgens worden de doelstellingen voor de komende periode gegeven, alsmede een planning van op te stellen rode lijsten en soortbeschermingsplannen.

Hoofdstuk 5 behandelt de financiering van de soortbeschermingsmaatregelen en de afspraken die gemaakt zijn over de inzet van de beschikbare rijksmiddelen hiervoor.

Tenslotte wordt in hoofdstuk 6 kort ingegaan op de noodzakelijke monitoring om over 5 jaar te kunnen bepalen hoe verdere uitvoering van het soortenbeleid dient plaats te vinden.

INHOUD

OVEREENKOMST SAMENVATTING

1. WAAROM EEN GEZAMENLIJKE UITVOERINGSNOTITIE
 - 1.1 Doel van de notitie
 - 1.2 Aanleiding
2. SOORTENBELEID
 - 2.1 Wat is soortenbeleid
 - 2.2 Relatie met het algemene natuurbeleid
 - 2.3 Ontwikkelingen in de uitvoering van het soortenbeleid
3. ORGANISATIE
 - 3.1 Betrokken organisaties en instanties
 - 3.2 Aanpak
 - 3.3 Programmering en planning
 - 3.4 Bestuursovereenkomst LNV/VROM/IPO en het provinciaal uitvoeringsprogramma
 - 3.5 Taakverdeling en coördinatie
4. DOELSTELLINGEN PLANPERIODE
 - 4.1 Aandachtsoorten planperiode
 - 4.2 Beoogd resultaat
 - 4.2.1 Rode lijsten
 - 4.2.2 Soortbeschermingsplannen
 - 4.2.3 Onderzoek en monitoring
 - 4.2.4 Subsiëring van soortbeschermingsmaatregelen
 - 4.2.5 Doorwerking in ander beleid
5. FINANCIERING
 - 5.1 Beschikbare middelen
 - 5.2 Inzet van middelen
 - 5.3 Aanwending rijksbudget
 - 5.4 Uitvoeringsregelingen
6. MONITORING EN EVALUATIE MEERJARENPROGRAMMA

BIJLAGEN:

1. landelijk bedreigde soorten ingedeeld naar soortgroep
2. landelijk bedreigde soorten ingedeeld naar leefgebied
3. soorten waaraan provincies aanvullend aandacht besteden
4. overzicht verschenen rode lijsten
5. overzicht verschenen soortbeschermingsplannen

1. WAAROM EEN GEZAMENLIJKE UITVOERINGSNOTITIE ?

1.1 Doel van de notitie

In deze notitie wordt inzichtelijk gemaakt op welke wijze de soortenbeschermingsorganisaties¹, provincies en het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) gezamenlijk uitvoering zullen geven aan het soortenbeleid in de periode 2000-2004. De notitie geeft de doelstellingen voor die periode van 5 jaar en de wijze waarop de realisatie van die doelen ter hand wordt genomen. Door de gezamenlijke aanpak wordt beoogd te komen tot een goed evenwicht en goede afstemming van landelijke en provinciale activiteiten. Daarnaast dient bereikt te worden dat in de planperiode vooral maatregelen worden getroffen voor die soorten waarvoor de situatie op dit moment het meest urgent is. Door een planmatige aanpak, waarbij een inzicht in de noodzaak van het treffen van maatregelen wordt vergroot, wordt getracht draagvlak te verwerven bij derden. Een beoogd gevolg daarvan is dat ook deze andere personen of organisaties, zelfstandig of in samenwerking, activiteiten gaan ontplooiën voor bedreigde soorten of bestaande activiteiten (financieel) gaan ondersteunen.

Jaarlijks zal een gezamenlijk uitvoeringsprogramma worden opgesteld met een doorkijk naar de uitvoering in de volgende jaren: *het Uitvoeringsprogramma soortenbeleid*. Deze notitie vormt de basis voor de komende uitvoeringsprogramma's.

Na afloop van de periode van 5 jaar zal bekeken worden op welke wijze de samenwerking zal worden voortgezet en of de werkwijze en prioriteitstelling in soorten en middelen aanpassing behoeven.

1.2 Aanleiding

Directe aanleiding voor deze notitie vormt de onduidelijkheid die over de uitvoering van het soortenbeleid was ontstaan. Wat zijn precies de doelstellingen, waar liggen de prioriteiten, wat behoort wel tot het soortenbeleid en wat niet? Omdat veel instanties enthousiast aan de slag waren gegaan met het soortenbeleid en er een veelheid aan projecten ontstond was het ook niet meer helder wie waarvoor aanspreekbaar was. Hierdoor dreigde de uitvoering te stagneren met als gevolg dat juist de meest bedreigde planten- en diersoorten tussen de wal en het schip terecht zouden komen. Aan de andere kant ontstond er juist meer inzicht in welke soorten extra aandacht behoeven. Dit waren er zodanig veel dat een bezinning op de prioriteitstelling en een herbezinning op de aanpak nodig was. Naar aanleiding van het voorgaande zijn de soortenbeschermende organisaties, verenigd in het Platform Soortenbeschermende Organisaties (PSO), het Ministerie van LNV en de provincies om de tafel gaan zitten om de problemen te bespreken en afspraken te maken over een gecoördineerde en meer planmatige aanpak van de uitvoering van het soortenbeleid.

¹ De Vlinderstichting, Vogelbescherming Nederland, Das en Boom, Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming, RAVON, Stichting Otterstation, Natuurhistorisch Genootschap in Limburg en FLORON.
Meerjarenprogramma Uitvoering Soortenbeleid 2000-2004

2. SOORTENBELEID

2.1 Wat is soortenbeleid ?

Het soortenbeleid vindt zijn basis in het nationale Natuurbeleidsplan (1990), waar het voor het eerst als zelfstandige beleidscategorie wordt genoemd als noodzakelijke aanvulling op het gebiedenbeleid. Doel is *het behoud van bedreigde dier- en plantensoorten en de verbetering van de leefomstandigheden daarvan*, met name door ervoor te zorgen dat voor de soorten waarvoor van het gebiedenbeleid onvoldoende effect is te verwachten, aanvullende maatregelen worden genomen. Het Natuurbeleidsplan noemt een groot aantal soorten waarvoor dit geldt. Daarbij wordt onderkend dat van de maatregelen die voor een soort worden genomen tevens vele andere ook min of meer bedreigde soorten kunnen profiteren.

2.2 Relatie met het algemene natuurbeleid

Het soortenbeleid vormt een zelfstandig element binnen het algemene natuurbeleid. Het geeft invulling aan één van de uitgangspunten van de doelstelling van dat algemene natuurbeleid: 'de instandhouding en herstel van een zo natuurlijk mogelijke verscheidenheid van in het wild levende dier- en plantensoorten'. Voor het realiseren hiervan zijn naast het ecosysteemgerichte beleid, dat vooral gestalte krijgt in de (maatregelen binnen de) Ecologische Hoofdstructuur (EHS), specifieke soortgerichte maatregelen nodig.

Soortenbeleid dient invulling te geven aan internationale verplichtingen op het gebied van behoud van biodiversiteit, zoals het Verdrag inzake Biologische Diversiteit (1992), de EG-Vogelrichtlijn (1979), de EG-Habitatrichtlijn (1992), het Verdrag van Bonn (1979) en de Conventie van Bern (1979). Voor zover in dit Meerjarenprogramma geen uitvoering wordt gegeven aan deze verplichtingen, zullen deze via een gescheiden traject ingevuld worden.

Door een gerichte inzet van de instrumenten van het gebiedenbeleid² kan in belangrijke mate worden bijgedragen aan de realisatie van de doelstelling van het soortenbeleid. Het soortenbeleid stuurt wat dit betreft mede (de realisatie van) het gebiedenbeleid aan. Daar waar de instrumenten van het gebiedenbeleid onvoldoende mogelijkheden bieden én in geval van acute noodsituaties heeft het soortenbeleid het eigen instrument van *subsidies* voor soortgerichte maatregelen en de mogelijkheid van het opstellen van *soortbeschermingsplannen*. In dergelijke plannen worden alle, voor een bepaalde soort of groep van soorten, noodzakelijk geachte beschermingsmaatregelen en de inzet van alle beschikbare instrumenten hiervoor binnen het natuurbeleid, maar ook binnen andere beleidsvelden, (integraal) in beeld gebracht. Het doel hiervan is om een planmatige en gecoördineerde aanpak te bewerkstelligen.

Soortenbeleid als zelfstandige beleidscategorie in het algemene natuurbeleid wordt in principe overbodig wanneer het moment is bereikt dat de realisatie van het gebiedenbeleid zodanig gestalte heeft gekregen dat een duurzaam voortbestaan van levensvatbare populaties van (nu) bedreigde soorten wordt gewaarborgd. Soortenbeleid kan wat dit betreft worden gezien als een overgangsbeleid. Vooral is echter die gewenste toestand voor een groot aantal bedreigde soorten nog niet bereikt. Daarnaast ligt voor een groot aantal (40%) bedreigde planten- en diersoorten het leefgebied geheel of gedeeltelijk buiten de EHS. Indien de hiervoor benodigde maatregelen niet binnen andere beleidskaders (kunnen) worden genomen zal soortenbeleid voor deze soorten een permanent karakter moeten behouden.

2.3 Ontwikkelingen in de uitvoering van het soortenbeleid

Sinds de verschijning van het Natuurbeleidsplan, waarna de uitvoering van het soortenbeleid ter hand is genomen, hebben een aantal wijzigingen in de oorspronkelijke doelstellingen en aanpak plaatsgevonden. Deze zijn o.a. verwoord in de opeenvolgende Meerjarenprogramma's Natuur en Landschap, Structuurschema Groene Ruimte (1995) en het in 1996 aan de Tweede Kamer toegezonden *Plan van aanpak soortenbeleid*. Daarnaast zijn met de soortenbeschermende

² Realisering EHS (aankoop, beheer en inrichting in het kader van de RBON en de realisatie van verbindingzones), Natuurbeschermingswet en Overlevingsplan bos en natuur.

organisaties en de provincies, onder andere bij de decentralisatie van rijkstaken, afspraken gemaakt. Op deze wijzigingen wordt hierna kort ingegaan, omdat het de bedoeling is om met dit document een nieuwe stap te maken in de uitvoering van het soortenbeleid en daarbij uit te gaan van de laatste stand van inzichten in de noodzaak om maatregelen te treffen voor bedreigde soorten en gemaakte afspraken over de uitvoering daarvan.

De soorten

Het 'Natuurbeleidsplan' noemt 38 soorten en 8 soortgroepen die in het soortenbeleid bijzondere aandacht vragen: de 'aandachtsoorten'. Voor een 14-tal soorten/soortgroepen werd in 1990 een soortbeschermingsplan nodig geacht. In de na het Natuurbeleidsplan verschijnende Meerjarenprogramma's Natuur en Landschap worden aan deze lijst enige soorten toegevoegd. In één van die meerjarenprogramma's wordt vermeld dat soortenbeleid zich in principe op alle in Nederland voorkomende soorten richt. In het 'Plan van aanpak soortenbeleid', waarin voor het eerst een uitwerking van en prioritering binnen het soortenbeleid wordt gegeven, wordt deze invalshoek genuanceerd. In het 'Plan van aanpak soortenbeleid' wordt geconstateerd dat er in Nederland zo'n 36.000 soorten voorkomen en dat het niet mogelijk en tevens niet noodzakelijk is om voor al deze soorten de vinger aan de pols te houden. Gesteld wordt dat soorten die in het soortenbeleid aandacht verdienen op zijn minst aan twee van de volgende drie criteria moeten voldoen:

- 'i-criterium': internationaal gezien heeft Nederland een relatief grote betekenis voor het behoud van de soort;
- 't-criterium': de soort vertoont in Nederland een dalende trend;
- 'z-criterium': de soort is in Nederland zeldzaam.

Op grond van deze criteria en de aanwezige kennis op dat moment (1996), zijn er ± 650 soorten benoemd die aandacht behoeven: 'doelsoorten'. Ingeschat werd dat het concept van de EHS voldoende bescherming zou bieden voor het duurzaam voortbestaan van het overgrote deel van deze soorten, maar dat complementaire beschermingsmaatregelen voor een indicatieve lijst van 30 soorten/soortgroepen versneld moesten worden uitgevoerd. Uit verder onderzoek en nadere analyse zou later moeten blijken of die lijst in de loop van de tijd aanpassing behoeft. In 1.2 is aangegeven dat er voor meer soorten maatregelen nodig bleken te zijn dan werd verwacht. Zie hiervoor 4.1.

Wanneer maatregelen

Bij de genoemde inschatting, om te bepalen of maatregelen nodig zijn, is vanuit drie invalshoeken bekeken of het duurzaam voortbestaan van de soorten voldoende is gewaarborgd. Deze invalshoeken zijn:

- zijn er voor de soorten voldoende grote aaneengesloten natuurgebieden in het kader van het EHS-concept gerealiseerd met een goede milieukwaliteit;
- wordt er voor die soorten die geheel of gedeeltelijk buiten de EHS leven met de huidige inzet van maatregelen (in het kader van o.a. platteland vernieuwing en agrarisch natuurbeheer) een voldoende kwaliteit van het landelijk gebied gewaarborgd;
- voldoen de verbindingszones tussen natuurgebieden aan de eisen die soorten eraan stellen. Verbindingszones zijn van belang om versnippering van natuurgebieden tegen te gaan en zodoende populaties van soorten te vergroten waardoor de overlevingskans wordt vergroot. Tevens is gekeken of er voldoende bekend is over de ecologie en de verspreiding van een soort en of er concrete maatregelen voorhanden zijn om de soort te beschermen.

Aanpak: soortbeschermingsplannen

Al vanaf het Natuurbeleidsplan wordt het soortbeschermingsplan gezien als belangrijk instrument om te zorgen dat voor een bepaalde soort of soortgroep maatregelen worden genomen. In de loop van de tijd werden de opgestelde soortbeschermingsplannen steeds uitvoeringsgerichter. Voor de volgende soorten zijn sinds het verschijnen van het Natuurbeleidsplan soortbeschermingsplannen uitgebracht: dagvlinders, otter, patrijs, korhoen, lepelaar en kerkuil. Daarnaast is een 'Handleiding voor de bescherming van bedreigde muurplanten' uitgebracht. Al voor het verschijnen van het Natuurbeleidsplan waren er plannen uitgebracht voor de bescherming van de das en voor vleermuizen. De formele uitvoeringsperiode van de meeste van deze plannen is inmiddels afgelopen. Eind 1999 / begin 2000 zullen soortbeschermingsplannen uitkomen voor: moerasvogels, grote vuurvlinder, akkerplanten, boomkikker, geelbuikvuurpad en vroedmeesterpad, steenuil en hamster.

Behalve op basis van de soortbeschermingsplannen werden veel maatregelen op ad hoc-basis gerealiseerd uitgaande van de behoefte en de noodzaak die zich op dat moment voordeed voor bepaalde soorten.

Aanpak: rode lijsten

Door middel van het opstellen van rode lijsten wordt periodiek de balans opgemaakt hoe goed of slecht het gaat met een bepaalde soortgroep. De lijsten vormen daarmee enerzijds een graadmeter voor de effectiviteit van het soortenbeleid en anderzijds de input voor aanpassingen van dit beleid. Inmiddels zijn er 9 rode lijsten verschenen: *vogels, zoogdieren, dagvlinders, reptielen en amfibieën, paddestoelen, korstmossen, libellen, krekels en sprinkhanen en zoetwatervissen*. In 2000 zal een rode lijst voor de *hogere planten* verschijnen.

Decentralisatie

Met ingang van 1996 hebben de provincies een belangrijke rol gekregen bij de uitvoering van het soortenbeleid. In het Decentralisatie-akkoord (1995) is namelijk afgesproken dat de provincies verantwoordelijk worden voor de uitvoering van maatregelen met een projectmatig karakter die beter of evengoed op provinciaal als op landelijk niveau kunnen worden uitgevoerd. In de loop van de jaren is een steeds groter deel van het rijksbudget voor soortenbeleid door tussenkomst van de provincies besteed en hebben steeds meer provincies in toenemende mate eigen middelen daaraan toegevoegd. Daarnaast wordt door de provincies in toenemende mate aandacht besteed aan regionaal bedreigde soorten en de veiligstelling daarvan.

Natuur voor Mensen, Mensen voor Natuur

In de nieuwe natuurnota die door het Ministerie van LNV is opgesteld, vormt het soortenbeleid een integraal onderdeel van de verschillende thema's welke in deze nota aan bod komen.

3. ORGANISATIE

3.1 Betrokken organisaties en instanties

Om de ontstane onduidelijkheid weg te nemen en oplossingen te vinden voor het grote aantal soorten dat maatregelen behoeft (zie 1.2) is er in 1998 en 1999 overleg geweest tussen de betrokken organisaties in de 'klankbordgroep soortenbeleid'. Deze klankbordgroep bestaat uit vertegenwoordigers van de soortenbeschermende organisaties, de twaalf provincies, het ministerie van LNV (de vijf regiodirecties en de directie Natuurbeheer) en LASER. Dit overleg heeft geleid tot overeenstemming over de aanpak en prioritering, zoals verder in deze en volgende paragrafen is beschreven. In de planperiode zal de klankbordgroep, op initiatief van het Ministerie van LNV, 2-3 maal per jaar bijeenkomen, om de voortgang van de uitvoering van het soortenbeleid te bespreken en ten behoeve van de jaarlijks op te stellen uitvoeringsprogramma's (zie ook 3.5).

De terreinbeherende natuurorganisaties zijn niet in de klankbordgroep vertegenwoordigd. Zij zijn uiteraard wel zeer belangrijk voor de realisatie van het soortenbeleid door het nemen van inrichtings- en beheersmaatregelen. De afstemming met deze organisaties zal plaatsvinden op regionaal (provinciaal) niveau (b.v. in de regionale soortenoverleggen), ten tijde van het opstellen van soortbeschermingsplannen en in het reguliere overleg met LNV en provincies.

3.2 Aanpak

In de klankbordgroep is de volgende aanpak voor de uitvoering van het soortenbeleid afgesproken:

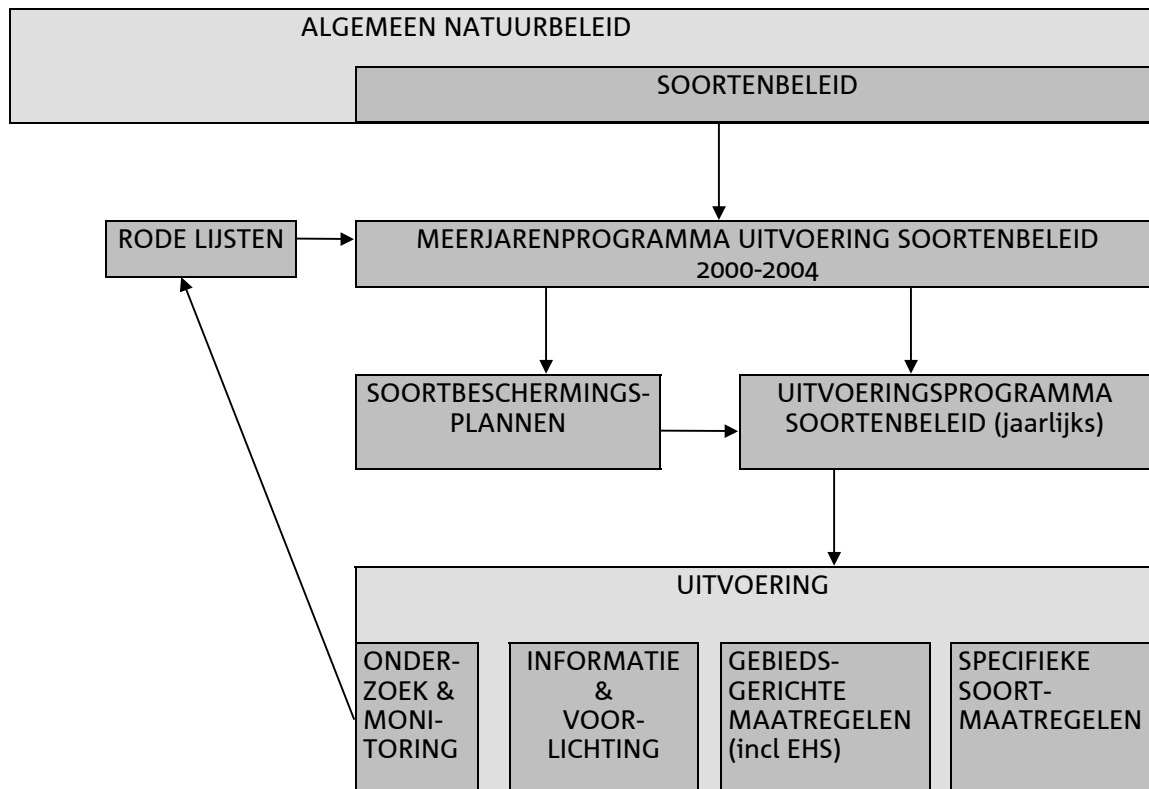
- eens in de 5 jaar wordt vastgelegd hoe de realisatie van het soortenbeleid wordt aangepakt; hierin worden de hoofdlijnen van de realisatie, prioriteiten en een planning op hoofdlijnen aangegeven (bij dit plan voor de periode 2000-2004);
- elk jaar wordt een Uitvoeringsprogramma soortenbeleid opgesteld; hierin worden de voorgenomen acties voor het komende jaar vastgelegd voor wat betreft het opstellen en evalueren van soortbeschermingsplannen, het opstellen van rode lijsten, monitoring, onderzoek, soortbeschermingsmaatregelen (zoals opgenomen in de soortbeschermingsplannen, maar ook voor andere soorten) en flankerende maatregelen, alsmede de inzet van de rijks- en provinciale gelden. Tevens wordt een doorkijk gegeven naar de volgende jaren;
- voor bedreigde planten- en diersoorten worden (landelijke) soortbeschermingsplannen opgesteld; hierbij wordt zoveel mogelijk een combinatie gezocht van soorten per leefgebied. De zwaarte van de plannen kan variëren afhankelijk van de complexiteit en omvang van de inzet van de te nemen maatregelen;
- jaarlijks wordt een soortenbeschermingsdag gehouden, waar de voorgenomen acties worden gepresenteerd (nieuwe soortbeschermingsplannen, rode lijsten etc.) alsmede de resultaten van het afgelopen jaar.

Deze aanpak is schematisch op de volgende bladzijde aangegeven.

Binnen deze aanpak staan centraal:

- voortzetting van het uitvoeren van *onderzoek* ten behoeve van het opstellen van soortbeschermingsplannen; de samenwerking van onderzoeksinstituten, provincies en particuliere gegevensbeherende organisaties wordt geïntensiveerd;
- een planmatige *monitoring* van de uitvoering van soortbeschermingsplannen en van de populatieontwikkeling van bedreigde soorten;
- voortzetting van het opstellen van *rode lijsten*; afronding laatste soortgroepen en herziening oudste rode lijsten;
- voortzetting van het opstellen van *soortbeschermingsplannen*: inzet op gecombineerde plannen per type leefgebied;
- expliciete aandacht voor de aansturing van en doorwerking in (*gebiedsgerichte*) projecten en maatregelen in en buiten EHS;
- de uitvoering van *specifieke soortbeschermingsmaatregelen*.

In hoofdstuk 4 (Uitvoering) wordt hierop verder ingegaan.

3.3 Programmering en planning

De programmering van de hiervoor genoemde activiteiten zal gebeuren middels het jaarlijks vast te stellen *Uitvoeringsprogramma soortenbeleid*. Hierin staan de te verrichten activiteiten en de daarvoor beschikbare middelen voor het volgende jaar aangegeven. Tevens wordt een doorkijk gegeven naar latere jaren. Het Uitvoeringsprogramma wordt door de klankbordgroep soortenbeleid (zie ook 3.5) opgesteld.

- In de planperiode van 5 jaar zal de klankbordgroep jaarlijks, minimaal 2 keer per jaar, bijeenkomen ter bewaking van de voortgang van dit plan en ter uitwerking en concretisering daarvan in (jaarlijkse) uitvoeringsprogramma's.
- Aan het einde van deze periode (in 2004) zal worden bezien of de gemaakte afspraken en de in dit plan opgenomen werkwijze aanpassing behoeven.
- Jaarlijks zal verslag worden gedaan over de voortgang van de uitvoering van het soortenbeleid.

3.4 Bestuursovereenkomst IPO/LNV/VRM en het provinciaal uitvoeringsprogramma

Met ingang van 2001 wordt door het Rijk en de provincies gezamenlijk een bestuursovereenkomst gesloten, waarin operationele doelen en indicaties van daarvoor beschikbare middelen worden beschreven.

Op basis van de overeenkomst moet een provinciaal uitvoeringsprogramma worden opgesteld. Het uitvoeringsprogramma dient zo operationeel mogelijk te zijn op het niveau van maatregelen en projecten ten behoeve van de uitvoering en de financiering. In het programma wordt, per provincie, aangegeven hoeveel provinciale middelen worden ingezet en welke bijdrage van derden is benodigd.

Het provinciaal uitvoeringsprogramma gaat vergezeld van een bestuursafpraak tussen het Rijk en de provincies; het uitvoeringscontract. Het uitvoeringscontract houdt een bestuurlijk en financieel commitment in.³

³ De bestuursovereenkomst en de provinciale uitvoeringscontracten vervangen gezamenlijk de Kaderbrief Groene Ruimte en het Interprovinciaal Meerjarenprogramma.

Zowel de bestuursovereenkomst als het provinciaal uitvoeringsprogramma en de uitvoeringscontracten hebben een looptijd van vier jaar, maar kunnen tussentijds worden gewijzigd als gevolg van nieuw beleid en wijzigingen in de begroting.

Idealiter vormt het door de klankbordgroep opgestelde Uitvoeringsprogramma soortenbeleid zowel de nadere uitwerking van het provinciaal uitvoeringsprogramma als de input voor de (volgende) bestuursovereenkomst en het daarop gebaseerde provinciaal uitvoeringsprogramma.

3.5 Taakverdeling en coördinatie

In het proces van de uitvoering van het soortenbeleid zijn verschillende actoren te onderscheiden, met elk een eigen verantwoordelijkheid:

- **soortenbeschermingsorganisaties**
De soortenbeschermingsorganisaties zijn vanuit de belangenbehartiging en hun deskundigheid actief op het gebied van de soortenbescherming. Vanuit LNV en de provincies wordt regelmatig een beroep gedaan op de deskundigheid van deze organisaties. Aan deze organisaties wordt regelmatig opdracht gegeven om soortbeschermingsplannen op te stellen. Daarnaast zijn het juist deze soortenbeschermingsorganisaties die een deel van de uitvoering van de soortbeschermingsplannen met behulp van de beschikbare subsidie op zich nemen.
- **provincies**
In het kader van het DI-akkoord hebben de provincies een belangrijk deel van de realisatie van het soortenbeleid op zich genomen. Voor zover dit gepaard gaat met de inzet van rijksmiddelen wordt (met ingang van 2001) in de bestuursovereenkomst en de uitvoeringscontracten vastgelegd welk bedrag door de provincies kan worden uitgegeven. Tevens besteden provincies ook aandacht aan provinciaal bedreigde soorten en zetten zij ook eigen middelen in.
- **LNV**
De directie Natuurbeheer is de coördinerende directie op het gebied van de soortenbescherming. Om daaraan inhoud te kunnen geven is zij voorzitter van de klankbordgroep soortenbeleid, stelt zij samen met de juridische directie de uitvoeringsregelingen op en is zij de budgetverantwoordelijke voor de rijksmiddelen. Het Expertisecentrum LNV (EC-LNV) draagt zorg voor het opstellen en evalueren van de soortbeschermingsplannen en het opstellen van rode lijsten en rode boekjes. De regiodirecties hebben het voortouw bij het overleg met de provincies, de soortenbeschermende organisaties en de overige relevante partijen in de regio over de in de soortbeschermingsplannen op te nemen maatregelen, de regionale uitvoering daarvan en bereiden daarover de afspraken voor.
- **LASER**
Door de directie Natuurbeheer is aan LASER de opdracht gegeven de subsidieregeling uit te voeren ten aanzien van de landelijke soortbeschermingsprojecten (zie ook 5.4).

Klankbordgroep soortenbeleid

Alle genoemde partijen zijn vertegenwoordigd in de "klankbordgroep soortenbeleid". Door deze klankbordgroep wordt gezamenlijk de programmering omtrent de soortenbescherming opgesteld. Tevens is dit een plaats waarin informatie-uitwisseling rond soortenbescherming plaatsvindt. De klankbordgroep is een landelijk overleg.

Regionaal soortenoverleg

In enkele regio's bestaat een regionaal soortenoverleg, met dezelfde partijen als van de klankbordgroep, maar dan op regionaal niveau. In dit overleg worden de regionale afspraken gemaakt. Het verdient de aanbeveling in elke regio of provincie een regionaal dan wel provinciaal soortenoverleg te starten.

Kerngroep

Vanuit het ministerie van LNV, de provincies en de soortenbeschermingsorganisaties wordt één persoon aangewezen om deze partij te representeren in een kerngroep. Taken van deze kerngroep zijn:

- het voorbereiden van de vergaderingen van de klankbordgroep;
- het terugkoppelen met de 'achterban' over ontwikkelingen en concepten waarover (nadere) afspraken tussen de partijen moeten worden gemaakt;
- het bewaken van de voortgang c.q. het bewaken van het nakomen van afspraken;
- een aanspreekpunt zijn voor de 'achterban'.

4. UITVOERING

4.1 Aandachtsoorten planperiode

Voor de komende planperiode van 5 jaar lopend van 2000 tot en met 2004 is gezamenlijk nagegaan voor welke dier- en plantensoorten het treffen van maatregelen voor het behoud daarvan is gewenst. De basis hiervoor wordt gevormd door de rode lijsten van deze soorten. Onderzocht is welke soorten uit de rode lijsten actueel het meest bedreigd zijn. Dit heeft geleid tot een landelijke lijst van totaal 150 soorten. Deze soorten zijn als volgt verdeeld over de verschillende dier- en plantencategorieën:

Categorie	
Zoogdieren	9
Vogels	57
Reptielen en amfibieën	10
Vissen	8
Dagvlinders	21
Libellen	10
Totaal diersoorten	115
Vaatplanten	35
TOTAAL	150

De complete lijst is opgenomen in bijlage 1. Voor deze soorten zal het nemen van beschermingsmaatregelen landelijk worden gecoördineerd.

Uiteraard zijn er ook buiten deze categorieën bedreigde soorten zoals mossen en andere insecten, maar hiervan bestaat op dit moment geen systematisch overzicht van de mate van bedreiging, zoals rode lijsten. Wanneer deze overzichten wel beschikbaar komen zal gezamenlijk moeten worden nagegaan of dit tot een aanvulling van de lijst van 150 soorten en aanpassing van de prioriteiten (zie hierna) dient te leiden en/of dit in het meerjarenprogramma tot uiting moet komen. Bij de programmering van de inzet van subsidies voor het nemen van soortgerichte maatregelen wordt met het voorgaande rekening gehouden, evenals met onvoorziene acute noodzaak van maatregelen voor soorten uit de nu wel in beschouwing genomen categorieën (zie 5.2).

Naast bovengenoemde soorten zal door de provincies, in het kader van provinciaal soortenbeleid, tevens aandacht worden besteed aan de overige rode lijstsoorten én aan soorten die op provinciale schaal zijn bedreigd. De provincies zullen in hun beleidsplannen en provinciale uitvoeringsprogramma's (zie 3.4) aangeven welke soorten dit betreft. Een indicatieve lijst van deze soorten is in bijlage 3 opgenomen.

Prioritering

Ondanks het feit dat het landelijke soortenbeleid zich in principe richt op alle 150 soorten is het niet mogelijk om aan al deze soorten binnen de planperiode tegelijkertijd evenveel aandacht te schenken. Daarom is voor de komende 5 jaar een selectie uit deze soorten gemaakt. Voor deze soorten zullen binnen de planperiode beschermingsplannen worden opgesteld en zullen gezamenlijk gerichte maatregelen worden genomen.

Bij de selectie hebben de volgende criteria een rol gespeeld:

- de mate van bedreigdheid van de soort of soortengroep;
- de beschikbaarheid van gegevens over de soort;
- de mogelijkheid om effectieve maatregelen te nemen voor de soort;
- de mate van (internationale) bedreiging van het leefgebied waarin de soort voorkomt;
- het voorkomen in een leefgebied met veel bedreigde soorten ('meeliften');
- de mate waarin de EHS de gewenste veiligstelling biedt.

Deze selectie heeft geleid tot soorten en combinaties van soorten waarvoor in telkens één type leefgebied naar verwachting samenhangende sets van maatregelen nodig zijn. De gedachte hierachter is dat deze aanpak, waarbij maatregelen voor verschillende soorten binnen één leefgebied in samenhang worden genomen, niet alleen leidt tot vergroting van de effectiviteit van de maatregelen maar tevens een efficiëntere aanpak mogelijk maakt. Daarom zullen de plannen zoveel mogelijk gericht zijn op combinaties van soorten. Een overzicht van de mogelijke koppeling van soorten in één plan per type leefgebied is te vinden in bijlage 2.

Soorten waarvoor de komende periode van 5 jaren (2000-2004) landelijk maatregelen zullen worden genomen zijn :

- soorten waarvoor een soortbeschermingsplan van kracht is (plan uitgekomen in 1999);
- soorten waarvoor reeds gestart is met het opstellen van een soortbeschermingsplan (plan komt uit in 2000 of 2001);
- soorten waarvoor een gecombineerd plan voor hun leefgebied wordt opgesteld en die hun leefgebied hebben in de moerassen en plassen van laag Nederland, in Beeksystemen en in kleinschalig half-gesloten agrarisch gebied (zie ook bijlage 2);
- soorten die in andere leefgebieden voorkomen, maar waar de noodzaak voor het nemen van maatregelen bijzonder groot is en waarvoor om die reden een specifiek soortbeschermingsplan wordt opgesteld (o.a. heidegentiaanblauwtje) of soorten waarvoor besloten is dat vooruitlopend op een soortbeschermingsplan maatregelen nodig zijn (o.a. grauwe kiekendief).

Het betreft in totaal circa 85 soorten. Zie ook 4.2.2.

Het nemen van maatregelen voor de overige (circa 65) soorten heeft dus geen prioriteit in deze periode. Dat wil niet zeggen dat voor deze soorten geen maatregelen nodig zijn, maar dit betekent dat door de partijen van dit plan geen gezamenlijke landelijke initiatieven voor deze soorten zullen worden genomen. Wellicht zullen wel maatregelen op regionale of lokale schaal worden genomen, maar dat hangt af van de initiatieven van afzonderlijke provincies of afzonderlijke soorten/natuurorganisaties. De verdeling van de inzet van de rijksmiddelen en provinciale middelen houdt hiermee rekening (5.2 en 5.3).

4.2 Beoogd resultaat

Algemene doelstelling is om op termijn te komen tot behoud van de diversiteit van soorten. Dit betekent dat in Nederland of in samenhang met de omliggende landen een duurzame populatie dient te worden gerealiseerd.

Voor de komende planperiode is de doelstelling voor de geselecteerde (85)soorten in algemene zin de volgende:

- minimaal wordt de achteruitgang gestopt;
- idealiter wordt de omvang van de populatie hersteld naar een levensvatbaar niveau;
- de samenhang in deelpopulaties wordt vergroot;
- het aantal leefgebieden wordt vergroot of de omvang hiervan wordt vergroot;
- de kwaliteit van bestaande leefgebieden wordt verbeterd (betere vestigingsmogelijkheden);
- het aantal bedreigende activiteiten wordt verminderd, dan wel de effecten daarvan worden verminderd.

Doelstelling is tevens om het instrumentarium dat hieraan kan bijdragen zo breed mogelijk en gericht mogelijk in te zetten. Hierbij zal extra aandacht worden besteed aan de doorwerking in andere beleidsvelden, in het bijzonder van de ruimtelijke ordening, het waterbeleid en het milieubeleid.

4.2.1 Rode lijsten

Algemeen

Het opstellen van rode lijsten is een internationale verplichting, in Nederland geïmplementeerd door opname in de Flora- en faunawet (artikel 7). Rode lijsten worden gemaakt om de aandacht te vestigen op problemen in de natuur. Ze geven op een objectieve manier aan hoe goed of slecht het met een bepaalde soortengroep gaat. Deze graadmeter kan enerzijds gebruikt worden om de effectiviteit van het soortenbeleid in brede zin vast te stellen en anderzijds om te bepalen waarop het soortenbeleid zich in vervolg moet gaan richten.

Voor elk in de Staatscourant gepubliceerde rode lijst verschijnt een basisrapport met gegevens over de betreffende soorten en een 'rood boekje' bedoeld voor een breed publiek met een samenvatting van het basisrapport en een toelichting op de lijst.

Doelstelling planperiode

In de planperiode zullen voor het eerst rode lijsten worden uitgebracht voor:

- hogere planten;
- mossen;
- (restant) lagere diersoorten;
- mariene soorten.

Omdat ze langer dan 5-10 jaar geleden zijn vastgesteld zullen in de planperiode de volgende rode lijsten worden herzien:

- vogels
- zoogdieren
- dagvlinders

Planning

De volgende planning is voorzien:

Rode lijsten	Opstellen	Publiceren
hogere planten	1999	2000
mossen	2000	2001
(restant) lagere diersoorten	2000/2001	2002
mariene soorten	2001	2002
vogels	2002	2003
zoogdieren	2003	2004
dagvlinders	2004	(2005)

4.2.2 Soortbeschermingsplannen

Algemeen

Soortbeschermingsplannen hebben tot doel om aan te geven welke activiteiten nodig zijn om de populatie(s) van één of meer bedreigde soorten in Nederland veilig te stellen. Hierbij wordt zowel gekeken naar actuele als potentiële leefgebieden. Omdat veel bedreigde diersoorten hun leefgebied in de EHS hebben is een adequate inrichting en beheer van de EHS voor deze soorten van levensbelang. De soortbeschermingsplannen zullen dus aangeven hoe de realisatie van de EHS in het belang van bedreigde soorten moet gebeuren. De eisen van deze soorten dienen betrokken te worden bij de inzet van instrumenten in de EHS, maar ook bij de planvorming rond de gebiedsgerichte projecten buiten de EHS. Dit binnen de mogelijkheden die er zijn om de EHS nu of in de toekomst nader te begrenzen. Het soortbeschermingsplan geeft tevens aan welke aanvullende maatregelen er nodig zijn die niet mogelijk zijn binnen een gebiedsgerichte aanpak of binnen reguliere onderzoeks- en monitoringsprogramma's. Tenslotte geeft het soortbeschermingsplan aan welke activiteiten ten aanzien van voorlichting en publiciteit noodzakelijk worden geacht.

Gebiedsgerichte aanpak: aansturing EHS en projecten buiten de EHS

Voor bedreigde soorten is een adequate inrichting en beheer van leefgebieden van levensbelang. Voor zo'n 60% van de bedreigde soorten liggen die geheel of gedeeltelijk in de EHS. Echter de EHS voldoet voor veel van deze soorten nog niet qua ligging, omvang en kwaliteit.

Soortbeschermingsplannen dienen daarom aan te geven welke eisen gesteld worden aan de EHS en mede het daarvoor beschikbaar instrumentarium aan te sturen. De realisering van de EHS (inclusief de verbindingszones) volgt een eigen programmerings- en financieringscyclus. Voor inrichting en beheer van de EHS zijn in principe geen gelden uit het soortenbeschermingsbudget beschikbaar.

Soortbeschermingsplannen moeten daarnaast ook hun doorwerking krijgen buiten de EHS: in gebiedsgerichte projecten, zoals rond en in de stad en in het agrarisch gebied, maar ook in het milieubeleid en de ruimtelijke ordening. Zo'n 40% van de bedreigde soorten komt vrijwel uitsluitend voor buiten de EHS.

Soortbeschermingsmaatregelen

Indien van gebiedsgerichte maatregelen (binnen of buiten EHS) onvoldoende effect wordt verwacht of daarvoor geen instrumentarium bestaat kan het nodig zijn aanvullende specifieke maatregelen te treffen. Deze maatregelen zullen in de soortbeschermingsplannen expliciet worden vermeld. Indien voor een soort (nog) geen soortbeschermingsplan is opgesteld kan het toch nodig zijn dat maatregelen uitgevoerd worden, bijvoorbeeld omdat de betreffende soort anders mogelijk zou kunnen verdwijnen. Is het voortbestaan van een soort zo ernstig bedreigd, dan zullen voor deze soort ook dergelijke maatregelen worden opgenomen.

Doelstelling planperiode

Evaluaties

In de planperiode zullen de soortbeschermingsplannen worden geëvalueerd waarvan de uitvoeringstermijn reeds is afgelopen én die niet eerder zijn geëvalueerd. Op basis van de evaluaties zal worden besloten in welke gevallen planmatige voortzetting van de uitvoering van beschermingsmaatregelen is gewenst. Het betreft 5 plannen:

- das
- muurplanten
- patrijs
- korhoen
- kerkuil

Opstellen van nieuwe soortbeschermingsplannen

In de planperiode zal een aantal nieuwe soortbeschermingsplannen worden opgesteld. Daarbij zal meer dan voorheen de nadruk liggen op de gewenste maatregelen. De gewenste samenhang en afstemming van maatregelen voor verschillende soorten die in hetzelfde type leefgebied voorkomen zal tot uitdrukking komen door het zo veel mogelijk opstellen van *soortbeschermingsplannen per type leefgebied*. Afhankelijk van de aard en complexiteit van de problematiek en het aantal bedreigde soorten per type leefgebied kan dit leiden tot plannen die (in één keer) alle bedreigde soorten in zo'n leefgebied behandelen. Tevens kan dit leiden tot 'raamplannen' die de gewenste samenhang in te nemen maatregelen aangeven vanuit opgestelde meer technische (deel)plannen voor één of meer soorten. De volgende typen leefgebied worden daarvoor onderscheiden:

1. Moerassen/plassen laag Nederland
2. Beeksystemen
3. Agrarisch gebied, kleinschalig, half-gesloten
4. Kust inclusief duinen
5. Vochtige/natte heide, hoogveen en vennen
6. Droge schraallanden
7. Bossen, geen deel van beeksystemen
8. Droge heide en zandverstuivingen
9. Akkers
10. Graslanden

Evaluatie van de soortbeschermingsplannen per type leefgebied zal moeten uitwijzen of de bescherming van de bedreigde soorten goed door dergelijke plannen gedekt wordt en of er door de biotoopgerichte benadering geen soorten buiten de boot vallen.

Bij de gewenste maatregelen zal in de soortbeschermingsplannen nadrukkelijker dan voorheen worden aangegeven welke inzet van andere instrumenten binnen het natuurbeleid, maar ook daarbuiten, noodzakelijk is. Speciale aandacht gaat hierbij uit naar de veiligstelling van bestaande leefgebieden, onder andere middels aankoop en beheer, de ruimtelijke ordening, inzet van de natuurbeschermingswet en de aanwijzing van beschermde leefgebieden (Flora- en faunawet), EG-habitatrichtlijn en EG-vogelrichtlijn.

Het opstellen van de soortbeschermingsplannen gebeurt onder verantwoordelijkheid van het Ministerie van LNV. De provincies en soortenbeschermingsorganisaties zullen nauw worden betrokken bij het opstellen hiervan, met name bij de in de plannen op te nemen gewenste maatregelen.

De volgende soortbeschermingsplannen zullen de komende periode worden opgesteld:

- Groene glazenmaker
- Veenvlinders
- Veldparelmoervlinder
- Noordse woelmuis
- Speerwaterjuffer
- Agrarisch gebied: Hazelmuis en eikelmuis
- Knoflookpad
- Bruin dikkopje
- Heidegentiaanblauwtje
- Hoogveenglanslibel
- Kustvogels
- Moerassen
- Beeksystemen
- Kleinschalig agrarisch gebied

Voor deze laatste drie plannen, welke een gecombineerd plan vormen voor alle in deze leefgebieden voorkomende bedreigde soorten, zal tevens een aantal (meer technische) documenten worden opgesteld om de kennis van bepaalde soorten of soortgroepen te bundelen. Voor soorten die in een leefgebiedplan worden opgenomen en waarvoor reeds een 'eigen' soortbeschermingsplan van kracht is zullen de maatregelen die daarin staan vermeld in het algemeen worden opgenomen in dit integrale plan. Voor soorten waarvoor de looptijd van het soortbeschermingsplan is verstreken, zal de evaluatie daarvan moeten uitwijzen of in het leefgebiedplan nog verdere maatregelen moeten worden voorgesteld.

Uitvoering soortbeschermingsplannen

In de planperiode zal uitvoering worden gegeven aan de in 1999 uitgebrachte plannen en in de planperiode zelf uitgebrachte plannen, alsmede de afronding van het soortbeschermingsplan voor de otter. Indien de evaluatie van andere soortbeschermingsplannen daar aanleiding toe geeft kan dit leiden tot aanvullende activiteiten c.q. verlenging van de uitvoeringstermijn van deze plannen.

Procesbegeleiding uitvoering

Per soortbeschermingsplan zal de vraag ten aanzien van de benodigde begeleiding van de uitvoering worden bekeken. Voor eenvoudige plannen zal procesbegeleiding op provinciaal niveau met een periodieke terugkoppeling in de klankbordgroep meestal voldoende zijn. Voor complexe plannen of plannen die meerdere provincies betreffen kan het noodzakelijk zijn dat de begeleiding van de uitvoering geheel of op onderdelen wordt uitbesteed en bijvoorbeeld door een soortenbeschermingsorganisatie plaatsvindt. Hierover zullen per vast te stellen soortbeschermingsplan in overleg met de provincies en soortenbeschermingsorganisaties afspraken worden gemaakt.

Concepten van soortbeschermingsplannen zullen in de klankbordgroep worden geagendeerd voordat zij worden vastgesteld.

Planning

In de tabel op de volgende bladzijde wordt de planning voor soortbeschermingsplannen en achtergronddocumenten weergegeven.

Soortbeschermingsplan	Opstellen	Uitvoeren	Evaluëren
Das			2000
Muurplanten			2000
Patrijs			2000
Korhoen			2000
Kerkuil			2000
Moerasvogels		X	
Grote vuurvliender		X	
Akkerplanten		X	
Boomkikker		X	
Geelbuikvuurpad & vroedmeesterpad		X	
Steenuil		X	
Hamster		X	
Knoflookpad	2000	X	
Groene glazenmaker	2000	X	
Veenhooibeestje, veenbesparelmoervlinder en veenbesblauwtje	2000	X	
Veldparelmoervlinder	2000	X	
Noordse woelmuis	2000	X	
Kustvogels Soorten, zie bijlage 2	2004	X	
Moerassen (laag Nederland) algemeen	2001/2002	X	
Moerassen/LN: zoogdieren: vleermuizen	2001		
Moerassen/LN: reptielen en amfibieën: knoflookpad, kamsalamander, heikikker en ringslang	2001		
Moerassen/LN: dagvlinders: zilveren maan, bruine vuurvliender, aardbeivlinder	2001		
Moerassen/LN: libellen: donkere waterjuffer, gevlekte witsnuitlibel & noordse winterjuffer	2001		
Moerassen/LN: vaatplanten: kruipend moerasscherm t/m welriekende nachtorchis	2001		
Beeksystemen algemeen	2002/2003	X	
Beeksystemen: vuursalamander	2002		
Beeksystemen: Pimpernelblauwtje & Donker pimpernelblauwtje	2002		
Beeksystemen: Gewone bronlibel & Bosbeekjuffer	2002		
Beeksystemen: Vaatplanten: zwartblauwe rapunzel t/m klein glidkruid	2002		
Agrarisch gebied, kleinschalig, algemeen	2003/2004	(na 2004)	
Agr. gebied: Hazelmuis & Eikelmuis	2003	X	
Agr. gebied: Knoflookpad	2004		
Agr. Gebied: Sleedoornpage	2004		
Bruin dikkopje	2003	X	
Heidegentiaanblauwtje	2001	X	
Hoogveenglanslibel	2002	X	

4.2.3 Onderzoek en monitoring

Voor het opstellen van soortbeschermingsplannen is gewoonlijk voorbereidend *onderzoek* nodig. Dit onderzoek is van korte duur en heeft vooral tot doel de bestaande kennis ten aanzien van verspreiding, voorkomen en ecologie te actualiseren om zodoende beter inzicht te krijgen in de gewenste aanpak.

Een dergelijk onderzoek zal zoveel mogelijk plaatsvinden binnen de bestaande DLO-programma's. Daarvoor is het noodzakelijk om de onderzoeksbehoefte in een zo vroeg mogelijk stadium te signaleren. Indien het niet mogelijk is om dergelijk onderzoek via de DLO-programma's te laten lopen zal door het EC-LNV bekeken worden hoe de gewenste gegevens het beste op tafel kunnen komen, bijvoorbeeld middels inschakeling van onderzoeksinstituten, door provincies, door particuliere gegevensbeherende organisaties (PGO's) door soortenbeschermingsorganisaties of door adviesbureaus. Hiervoor zullen vanuit het soortenbudget middelen beschikbaar worden gesteld voor (mede)financiering.

Wanneer bij de opstelling van een soortbeschermingsplan blijkt dat fundamenteel onderzoek nodig is, is het Ministerie van LNV bereid daartoe opdracht te verlenen aan de onderzoeksinstituten, PGO's, adviesbureaus of anderen. Dergelijk onderzoek komt in beginsel niet voor financiering uit het soortenbudget in aanmerking.

De uitvoering van de soortbeschermingsplannen zal worden gemonitord. Deze *monitoring* is gericht op drie aspecten:

- de uitvoering van de voorgenomen maatregelen;
- de ontwikkeling van de populatie (aantal en verspreiding) van de soorten waarvoor de maatregelen zijn bedoeld;
- de relatie tussen de genomen maatregelen en de populatie-ontwikkeling.

Bij de evaluatie van de soortbeschermingsplannen zal aan elk van deze aspecten aandacht worden besteed. De uitkomsten van evaluaties van soortbeschermingsplannen zullen, voor zover relevant, meegenomen worden in de programmering.

De monitoring van de maatregelen zal gebeuren onder verantwoordelijkheid van het EC-LNV dat met de evaluatie van de soortbeschermingsplannen is belast. Het EC-LNV zal hiertoe met de uitvoerende partijen per soortbeschermingsplan afspraken maken.

Het monitoren van de populatie-ontwikkeling van bedreigde soorten vindt eveneens plaats door het EC-LNV, in principe zo veel mogelijk binnen het daarvoor bedoelde monitoringssysteem, het NEM. Het NEM wordt uitgevoerd in nauwe samenwerking tussen rijk, PGO's, provincies en anderen.

Ondanks het feit dat dit wellicht het moeilijkste is, zal in de monitoring tevens aandacht (moeten) worden besteed aan het verzamelen van eventuele aanvullende gegevens die nodig zijn om een relatie te kunnen leggen tussen de genomen maatregelen en de populatie-ontwikkeling. Dit om de effectiviteit van de maatregelen te kunnen beoordelen en uitspraken te kunnen doen voor te nemen vervolgmaatregelen.

Per soortbeschermingsplan zal worden aangegeven welke monitoringsactiviteiten zullen plaatsvinden en zullen afspraken worden gemaakt over de uitvoering van de monitoring. Doelstellingen en maatregelen zullen in een soortbeschermingsplan zo kwantitatief mogelijk worden geformuleerd.

4.2.4 Subsidiëring van beschermingsmaatregelen

In de planperiode wordt in het algemeen prioriteit gegeven aan subsidiëring van soortbeschermingsmaatregelen voor de soorten waarvoor een soortbeschermingsplan vigerend is of waarvoor het uitbrengen van een soortbeschermingsplan in de planperiode is voorzien (in de tabel soortbeschermingsplannen aangegeven met 'uitvoering'). In de jaarlijkse uitvoeringsprogramma's soortenbeleid zal de verdeling van de beschikbare middelen nader worden geconcretiseerd, alsmede de maatregelen waarvoor deze middelen zijn bedoeld. Bij de vaststelling van de uitvoeringsprogramma's kunnen, afhankelijk van de urgentie daartoe, nog meer landelijk bedreigde soorten worden toegevoegd waarvoor het acuut noodzakelijk is dat maatregelen worden getroffen. Door de provincies zal in de uitvoeringsprogramma's worden aangegeven welke rode lijst soorten of provinciaal bedreigde soorten voorts voor subsidiëring in aanmerking komen. Op de inzet van rijksmiddelen en provinciale middelen voor deze twee categorieën soorten wordt ingegaan in 5.2.

4.2.5 Doorwerking in ander beleid

In de planperiode zal nadrukkelijk aandacht worden besteed aan de gewenste doorwerking van het soortenbeleid in het overige natuurbeleid en andere beleidsvelden. Om deze reden zal in de soortbeschermingsplannen expliciet worden aangegeven wat de gewenste inzet is van instrumenten uit het overige natuurbeleid en de andere beleidsvelden.

Enkele instrumenten uit het natuurbeleid welke van belang zijn voor soortbescherming:

- verbindingzones (A2-EHS)
- landinrichting
- compensatie
- begrenzing en inrichting EHS
- waardevolle cultuurlandschappen
- programmabeheer
- natuur in de stad
- Natuurbeschermingswet
- Beschermde leefomgeving (Flora & faunawet)
- Overlevingsplan Bos en Natuur (OBN)
- Habitatrichtlijn
- Vogelrichtlijn

Andere relevante beleidsvelden:

- verkeer, infrastructuur en ontsnippering
- landbouw
- ruimtelijke ordening
- milieu
- water

5. FINANCIERING

5.1 Beschikbare middelen

Rijksmiddelen

In 1996 is door de Minister van LNV toegezegd om jaarlijks 4 miljoen gulden beschikbaar te stellen voor het treffen van soortbeschermingsmaatregelen. Dit budget is in de planperiode derhalve jaarlijks minimaal op de begroting beschikbaar. De mogelijkheid bestaat dat bij de vaststelling van de Nota Natuur voor Mensen, Mensen voor Natuur, de opvolger van o.a. het Natuurbeleidsplan, de rijksmiddelen voor soortenbescherming worden vergroot.

Provinciale middelen

De inzet van eigen provinciale middelen aanvullend op het deel van het rijksbudget van 4 miljoen dat door de provincies wordt uitgegeven, bedraagt momenteel (1998) circa 1,5 miljoen gulden. De inzet van eigen middelen verschilt aanzienlijk per provincie. Daarnaast wordt door de provincies, als onderdeel van niet-specifiek op soortenbescherming gerichte projecten zoals in het kader van gebiedsgericht beleid, nog een onbekend bedrag ingezet voor soortenbescherming. Ingeschat wordt dat de inzet van specifiek op soortenbescherming gerichte middelen van de provincies in de planperiode zal doorgroeien naar minimaal circa 2 miljoen gulden.

Middelen van derden

Over de inzet van middelen van andere overheden, fondsen en particulieren bestaat onvoldoende inzicht om betrouwbare schattingen van te kunnen maken. Wel staat vast dat o.a. door gemeenten, rijkswaterstaat en beheerders van natuurterreinen in de afgelopen periode reeds aanzienlijk is geïnvesteerd in soortenbescherming. Doelstelling is om deze inzet van middelen in de komende periode te continueren en verder te vergroten. Het bedrijfsleven en particuliere fondsbeheerders zullen actief benaderd worden om te participeren in soortbeschermingsprojecten.

5.2 Inzet van rijks- en provinciale middelen

Er van uitgaande dat de provinciale middelen gedurende de planperiode doorgroeien naar 2 miljoen gulden, is samen met de 4 miljoen gulden van het rijk op jaarbasis totaal 6 miljoen gulden aan overheidsmiddelen beschikbaar voor soortenbescherming. De bedoeling is dat deze middelen de komende periode vooral ingezet worden voor de landelijk meest bedreigde soorten (de 150 soorten van bijlage 1). Afgesproken is hiervoor minimaal 80% in te zetten. De overige middelen zijn ten behoeve van de overige (landelijk en provinciaal) bedreigde soorten. Jaarlijks kan een hiervan enigszins afwijkende verdeling aan de orde zijn op basis van de behoeften ten aanzien van de soorten. Dit zal in de klankbordgroep worden besproken.

Tot de subsidiabele soortbeschermingsmaatregelen behoren niet de reguliere inrichtings- en beheersmaatregelen. Maatregelen komen alleen voor subsidie in aanmerking indien daarvoor geen andere instrumenten of daarvoor bedoelde subsidiemogelijkheden bestaan. Beheersmaatregelen zijn alleen subsidiabel voorzover het (tijdelijk) een herstel, aanpassings- en/of omvormingsbeheer betreft. Maatregelen die worden uitgevoerd ter realisering van (EHS-) verbindingzones en maatregelen van algemene aard komen normaliter eveneens niet in aanmerking voor subsidie.

Indien de looptijd van een soortbeschermingsplan is verstreken, komen de in dit plan genoemde maatregelen en maatregelen voor de overige in dit plan genoemde soorten niet in aanmerking voor een subsidie voordat de *evaluatie* van het soortbeschermingsplan heeft uitgewezen dat deze maatregelen noodzakelijk zijn en een besluit is genomen tot voortzetting van deze maatregelen, dan wel verlenging van de looptijd van het plan.

Het opstellen van *rode lijsten* is onlosmakelijk verbonden met het soortenbeleid. De kosten hiervoor worden gefinancierd vanuit de rijkspost voor het opstellen van soortbeschermingsplannen (zie ook 5.3).

Onderzoeken voor zover die via reguliere onderzoeksprogramma's (kunnen) lopen worden niet vanuit het soortenbudget gefinancierd. Dit geldt tevens voor *monitoring* dat via het NEM loopt.

Daarnaast zijn er voor het uitvoeren van (voorbereidend) onderzoek en monitoring vaak aanvullende financiële mogelijkheden bij de provincies buiten het soortenbudget.

5.3 Aanwending rijksbudget

Conform het DI-akkoord vindt de uitvoering van het soortenbeleid in belangrijke mate plaats door de provincies. Hiertoe worden met ingang van 2001 door de Minister van LNV, middels de bestuursovereenkomst, middelen beschikbaar gesteld.

Dit plan en de daarin opgenomen prioritering van soorten en de programmering van soortbeschermingsplannen vormen het uitgangspunt bij de verdeling van de soortbeschermingsgelden voor de periode 2000-2004. Het beschikbaar rijksbudget bedraagt op dit moment jaarlijks 4 miljoen. Ingezet wordt op een vergroting van dit budget.

Jaarlijks wordt:

- 1 miljoen door LNV ingezet t.b.v. het opstellen van soortbeschermingsplannen, rode lijsten, evaluaties onderzoek etc.
- Aan de provincies minimaal 2,0 miljoen beschikbaar gesteld door LNV.
N.B. Indien bij de vaststelling van Natuur voor Mensen, Mensen voor Natuur extra middelen beschikbaar komen voor de uitvoering van het soortenbeleid kan een evenredig deel als minimumbedrag beschikbaar worden gesteld aan de provincies.
- 1 miljoen gereserveerd voor maatregelen en projecten uit soortbeschermingsplannen waarvoor geen dekking gevonden is door de provincies (dit zal blijken uit het concept Uitvoeringsprogramma) en voor eventuele noodmaatregelen; gelden hieruit kunnen eveneens via de provincies gaan lopen.

Hierover is tussen LNV en de provincies het volgende afgesproken:

- De provincies zetten van de beschikbaar gestelde 2 miljoen minimaal 80% in voor:
 1. het uitvoeren van maatregelen en projecten zoals opgenomen in soortbeschermingsplannen;
 2. maatregelen voor andere aandachtsoorten waarvoor in de planperiode soortbeschermingsplannen worden opgesteld.
(maximaal 20% kan worden ingezet voor de overige landelijk en regionaal bedreigde soorten)
- Bij de jaarlijkse beschikbaarstelling van de gelden wordt een ondergrens aangehouden van f100.000 voor de provincies Groningen, Zeeland, Zuid-Holland en Flevoland en van f150.000 voor de overige provincies.
- Voor het resterende bedrag van f400.000 doen de provincies zelf jaarlijks (uiterlijk juni voorafgaand aan het jaar waarop deze verdeling betrekking heeft) een voorstel voor beschikbaarstelling, aansluitend bij de geplande uitvoering van soortbeschermingsplannen. Dit bedrag wordt over maximaal 4 projecten verdeeld.
- De provincies geven jaarlijks (uiterlijk september) aan voor welke soorten en maatregelen deze gelden het daarop volgende jaar worden ingezet.
- De gelden worden jaarlijks per provincie toegezegd op basis van een overzicht van met name genoemde soorten/soortgroepen en met name genoemde maatregelen. Een totaaloverzicht hiervan (onderdeel uitvoeringsprogramma) wordt opgesteld in de klankbordgroep soortenbeleid.
- Jaarlijks wordt voor de zomer, op basis van de gerealiseerde planning, gezamenlijk door de provincies en LNV bekeken of herverdeling nodig is van de beschikbaar gestelde middelen.
- De Minister van LNV is verantwoordelijk voor het opstellen van soortbeschermingsplannen. De provincies worden nauw betrokken bij het opstellen van de hoofdstukken die gaan over de te nemen maatregelen.
- De Minister van LNV geeft (m.i.v. 2001) in de bestuursovereenkomst aan voor de uitvoering van welke soortbeschermingsplannen en overige prioritaire soorten hij middelen beschikbaar stelt (conform het Uitvoeringsplan voor 2000-2004).

5.4 Uitvoeringsregelingen

Voor de inzet van het rijksbudget voor soortenbeleid is in het kader van de Algemene Wet Bestuursrecht (AwB) de Regeling subsidiëring landelijke activiteiten soortenbescherming opgesteld. Deze subsidieregeling is voor het uitvoeren van landelijke projecten (uit de soortbeschermingsplannen) en wordt uitgevoerd door de uitvoeringsorganisatie LASER.

De subsidieverlening -zowel ten laste van rijksmiddelen als van eigen middelen- door de provincies voor het uitvoeren van soortbeschermingsmaatregelen valt eveneens onder de werking van de AwB. Daarom is een provinciale subsidieverordening voor dit doel in feite onmisbaar. Een aantal provincies beschikt reeds over zo'n verordening.

6. MONITORING EN EVALUATIE MEERJARENPROGRAMMA

De resultaten van dit plan van aanpak zullen systematisch worden gemeten en geëvalueerd. Rapportage daarover vindt onder andere plaats in het kader van de jaarlijkse Natuurbalans en de vierjaarlijkse Natuurverkenningen.

Jaarlijks zal verslag worden gedaan van de voortgang van de uitvoering van het soortenbeleid. Dit kan leiden tot aanpassingen. Deze aanpassingen zullen in de klankbordgroep soortenbeleid worden besproken.

In 2004 zal door de klankbordgroep worden gezien of de gemaakte afspraken en de in dit plan opgenomen werkwijze aanpassing behoeven.

Landelijk bedreigde soorten ingedeeld naar soortgroep (4.1)

Nummers geven de prioriteitsvolgorde aan zoals gebruikt in de tabel (bijlage 2) voor gebiedsindeling. Voor vogels is meestal alleen een prioritering per leefgebied aangegeven. *Cursief: soorten die de komende 5 jaar landelijk aandacht krijgen (zie 4.1)*

Zoogdieren:

1. *Otter*
2. *Hamster*
3. *Noordse Woelmuis*
4. Bruinvis
5. Vleermuizen
6. Boommarter
7. *Hazelmuis*
8. *Eikelmuis*
9. *Das**

Vogels:

1. Moerasvogels

Baardmannetje
Blauwborst
Blauwe kiekendief
Dodaars
Geoorde fuut
Grote karekiet
Krooneend
Kwak
Kwartelkoning
*Lepelaar**
Porseleinhoen
Purperreiger
Rietzanger
Roerdomp
Snor
Velduil
Woudaapje
Zomertaling
Zwarte stern

2. Kustvogels (inclusief duinen)

Blauwe kiekendief
Bontbekplevier
Dwergstern
Eidereend
Grauwe kiekendief
Grauwe klauwier
Griel
Grote stern
Kluut
Noordse stern
Strandplevier
Tapuit
Tureluur
Velduil
Visdief

3. Heide-, Bos- en beekvogels

Blauwborst
Draaihals
Duinpieper
Geelgors
Geoorde fuut
Grauwe klauwier

Groene specht
 Grutto
 Klapekster
 Korhoen
 Kraanvogel
 Nachtzwaluw
 Oeverzwaluw
 Ooievaar
 Paapje
 Raaf
 Rode wouw
 Roodborsttapuit
 Tapuit
 Tureluur
 Watersnip
Ilsvogel

Agrarisch gebied

4. *Steenuil*
 5. *Kwartelkoning*
 6. *Grauwe kiekendief*
 7. Ov. soorten agrarisch gebied:
 Geelgors
Grauwe klauwier
 Grauwe gors
 Grutto
 Hop
 Kemphaan
 Kerkuil
 Kuifleeuwerik
 Ooievaar
Ortolaan
 Patrijs*
Roodborsttapuit
Roodkopklauwier
 Tureluur
 Watersnip

Reptielen en amfibieën:

1. *Knoflookpad*
2. *Kamsalamander*
3. *Heikikker*
4. *Vinpootsalamander*
5. *Vuursalamander*
6. *Ringslang*
7. *Adder*
8. *Gladde slang*
9. *Boomkikker*
10. *Geelbuikvuurpad*
11. *Vroedmeesterpad*

Vissen:

Gestippelde Alver
 Vetje
 Bittervoorn
 Grote modderkruiper
 Kwabaal
 Barbeel

Elrits

Europese meerval

Libellen:

1. *Speerwaterjuffer*
2. *Groene glazenmaker*
3. *Gewone bronlibel & Bosbeekjuffer*
4. *Donkere waterjuffer*
5. *Hoogveenglanslibel*
6. *Gevlekte witsnuitlibel*
7. *Gevlekte glanslibel*
8. *Noordse winterjuffer*
9. *Sierlijke witsnuitlibel & Oostelijke witsnuitlibel*

Dagvlinders:

1. *Grote vuurvlinder*
2. *Veenhooibeestje*
3. *Heidegentiaanblauwtje*
4. *Veldparelmoervlinder*
5. *Sleedoorpage*
6. *Duinparelmoervlinder & Grote parelmoervlinder*
7. *Pimpernelblauwtje & Donker pimpernelblauwtje*
8. *Bruin dikkopje*
9. *Zilveren maan*
10. *Veenbesparelmoervlinder & Veenbesblauwtje*
11. *Bosparelmoervlinder*
12. *Grote weerschijnvlinder, Kleine (+ Gr) ijsvogelvlinder*
13. *Bruine vuurvlinder*
14. *Aardbeivlinder*
15. *Kommavlinder*
16. *Spiegeldikkopje*

Vaatplanten:

1. *Veldsalie*
2. *Berghertshooi*
3. *Akkerboterbloem*
4. *Korensla*
5. *Muurbloem*
6. *Rozenkransje*
7. *Kruipend moerasscherm*
8. *Klein warkruid*
9. *Valkruid*
10. *Draadgentiaan*
11. *Groenknolorchis*
12. *Liggende ereprijs*
13. *Tripmadam*
14. *Grote wolfsklauw*
15. *Betonie*
16. *Kleine wolfsklauw*

* afhankelijk van evaluatie van bestaand soortbeschermingsplan

17. *Zwartblauwe rapunzel*
18. *Knolsteenbreek*
19. *Drijvende waterweegbree*
20. *Melkviooltje*
21. *Heidekartelblad*
22. *Liggende vleugeltjesbloem*
23. *Wilde kievitsbloem*
24. *Klein glidkruid*
25. *Langstengelig fonteinkruid*
26. *Ruige anjer*
27. *Kleine schorseneer*
28. *Knollathyrus*
29. *Stijve steenraket*
30. *Welriekende nachtorchis*
31. *Grote bremraap*
32. *Heelbeen*
33. *Overblijvende hardbloem*
34. *Kruidvlier*
35. *Spiraalruppia*

Landelijk bedreigde soorten ingedeeld naar leefgebied

prioritering soorten met nummers aangegeven.

	Zoogdieren	Vogels	Reptielen/amfibieën	Dagvlinders	Libellen	Vaatplanten
Moerassen/plassen laag Nederland	(3 soorten) 1. Otter 3. Noordse woelmuis 5. Vleermuizen	(18 soorten) 1. Baardmannetje Blauwborst Dodaars Geoorde Fuut Grote Karekiet Krooneend Kwak Kwartelkoning Lepelaar Porseleinhoen Purperreiger Rietzanger Roerdomp Snor Velduil Woudaapje Zomertaling Zwarte Stern	(4 soorten) 1. Knoflookpad 2. Kamsalamander 3. Heikikker 6. Ringslang	(5 soorten) 1. Grote vuurvliinder 9. Zilveren maan 13. Bruine vuurvliinder 14. Aardbeivliinder 16. Spiegeldikkopje	(4 soorten) 2. Groene glazenmaker 4. Donkere waterjuffer 6. Gevlekte witsnuitlibel 8. Noordse winterjuffer	(6 soorten) 7. Kruipend moerasscherm 11. Groenknolorchis 20. Melkviooltje 23. Wilde kievitsbloem 25. Langstengelig fonteinkruid 30. Welriekende nachtorchis
Beeksystemen	(5 soorten) 1. Otter 5. Vleermuizen 6. Boomarter 7. Hazelmuis 9. Das	(2 soorten) Ijsvogel Oeverzwaluw	(3 soorten) 2. Kamsalamander 5. Vuursalamander 6. Ringslang	(8 soorten) 7a. Pimpernelblauwtje 7b. Donker pimpernelblauwtje 9. Zilveren maan 12a. Grote weerschijnvlinder 12b. Kleine ijsvogelvlinder 13. Bruine vuurvliinder 14. Aardbeivliinder 16. Spiegeldikkopje	(3 soorten) 3a. Gewone bronlibel 3b. Bosbeekjuffer 7. Gevlekte glanslibel	(10 soorten) 7. Kruipend moerasscherm 11. Groenknolorchis 17. Zwartblauwe rapunzel 18. Knolsteenbreek 19. Drijvende waterweegbree 20. Melkviooltje 23. Wilde kievitsbloem 24. Klein glidkruid 25. Langstengelig fonteinkruid 30. Welriekende nachtorchis

	Zoogdieren	Vogels	Reptielen/amfibieën	Dagvlinders	Libellen	Vaatplanten
Kust, incl. duinen	(“2” soorten) 4. Bruinvis 5. Vleermuizen	(16 soorten) 2. Blauwe Kiekendief Bontbekplevier Duinpieper Dwergstern Eidereend Griel Grote Stern Kluut Kuifleeuwerik Noordse Stern Paapje Roodborsttapuit Strandplevier Tapuit Velduil Visdief	(2 soorten) <i>Zandhagedis</i> <i>Rugstreepad (niet geselecteerd voor soortenbeschermingsplannen)</i>	(5 soorten) 6a. Duinparelmoervlinder 6b. Grote parelmoervlinder 9. Zilveren maan 14. Aardbeivlinder 15. Kommavlinder	-	(5 soorten) 6. Rozenkransje 8. Klein warkruid 11. Groenknolorchis 30. Welriekende nachtorchis 35. Spiraalruppia
Vochtige/natte heide, hoogveen, vennen	5. Vleermuizen	(8 soorten) 3. Grutto Kemphaan Korhoen Kraanvogel Paapje Patrijs Roodborsttapuit Tureluur Velduil Watersnip	(6 soorten) 2. Kamsalamander 3. Heikikker 4. Vinpootsalamander 6. Ringslang 7. Adder 8. Gladde slang	(5 soorten) 2. Veenhooibeestje 3. Heidegentiaanblauwtje 10a. Veenbesparelmoervlinder 10b. Veenbesblauwtje 16. Spiegeldikkopje	(5 soorten) 1. Speerwaterjuffer 5. Hoogveenglanslibel 6. Gevlekte witsnuitlibel 9a. Sierlijke witsnuitlibel 9b. Oostelijke witsnuitlibel	(8 soorten) 6. Rozenkransje 9. Valkruid 10. Draadgentiaan 21. Heidekartelblad 28. Knollathyrus 22. Liggende vleugeltjesbloem 30. Welriekende nachtorchis

	Zoogdieren	Vogels	Reptielen/amfibieën	Dagvlinders	Libellen	Vaatplanten
Droge schraalgraslanden		(6 soorten) 4. Steenuil Duinpieper Grauwe Gors Kuifleeuwerik Patrijs Tapuit	-	(6 soorten) 4. Veldparelmoervlinder 6a. Duinparelmoervlinder 6b. Grote parelmoervlinder 8. Bruin dikkopje 13. Bruine vuurvlinder 15. Kommavlinder	-	(13 soorten) 1. Veldsalie 6. Rozenkransje 8. Klein warkruid 12. Liggende ereprijs 13. Tripmadam 15. Betonie 26. Ruige anjer 27. Kleine schorseneer 29. Stijve steenraket 31. Grote bremraap 32. Heelbeen 33. Overblijvende hardbloem 34. Kruidvlinder
Bossen, geen deel van beeksystemen	(4 soorten) 5. Vleermuizen 6. Boommarter 7. Hazelmuis 8. Eikelmuis	(6 soorten) 3. Draaihals Geelgors Groene Specht Hop Raaf Rode Wouw	-	(4 soorten) 11. Bosparelmoervlinder 5. Sleedoorpage 12a. Grote weerschijnvlinder 12c. Grote ijsvogelvlinder	-	(4 soorten) 2. Berghertshooi 17. Zwartblauwe rapunzel 28. Knollathyrus
Droge heide en zandverstuivingen	-	(6 soorten) 3. Duinpieper Klapekster Kuifleeuwerik Nachtzwaluw Steenuil Tapuit	(3 soorten) 7. Adder 8. Gladde slang 3. Heikikker	(2 soorten) 11. Bosparelmoervlinder 15. Kommavlinder	-	(8 soorten) 6. Rozenkransje 8. Klein warkruid 9. Valkruid 14. Grote wolfsklauw 16. Kleine wolfsklauw 27. Kleine schorseneer 31. Grote bremraap
Agrarisch gebied, kleinschaliger-half gesloten	(5 soorten) 2. Hamster 5. Vleermuizen 7. Hazelmuis 8. Eikelmuis 9. Das	(5 soorten) 4. Steenuil Grauwe Klauwier Ortolaan Roodborsttapuit Roodkopklauwier	(5 soorten) 1. Knoflookpad 2. Kamsalamander 9. Boomkikker 10. Vroedmeesterpad 11. Geelbuikvuurpad	(1 soort) 5. Sleedoorpage	-	(2 soorten) 3. Akkerboterbloem 4. Korensla

		Zoogdieren	Vogels	Reptielen/amfibieën	Dagvlinders	Libellen	Vaatplanten
Agrarisch gebied, grootschalig-open	Akkers	5. Vleermuizen	(7 soorten) 5. Kwartelkoning 6. Grauwe Kiekendief Grauwe Gors Paapje Patrijs Velduil Watersnip	-	-	-	-
	Grasland	5. Vleermuizen	(10 soorten) 5. Kwartelkoning Grauwe Gors Grutto Kemphaan Ooievaar Paapje Patrijs Tureluur Velduil Watersnip	(2 soorten) 1. Knoflookpad 2. Kamsalamander	-	2. Groene glazenmaker	-

Soorten waaraan provincies aanvullend aandacht besteden in het kader van provinciaal soortenbeleid

Fryslân

Vogels:	weidevogels, roofvogels, kerkuil, ganzen, lepelaar
Amfibieën/reptielen:	algemeen, pad
Vissen:	stekelbaars en glasaal (in relatie tot lepelaar)
Planten:	muurplanten, perceelplanten

Groningen

Zoogdieren:	grijze zeehond, gewone zeehond, waterspitsmuis
Vogels:	veldleeuwerik, gele kwikstaart, patrijs
Dagvlinders:	bruin blauwtje
Libellen:	vroege glazenmaker, glassnijder, bandheidelibel, venwitsnuitlibel, tengere pantserjuffer
Planten:	groot zeegras, rond wintergroen, snavelrupia, armbloemige waterbies, dwergzegge, honingorchis, knobbies, moeraswespenorchis, parnassia, brede orchis, vleeskleurige orchis, late ogentroost, zeegerst, spindotterbloem, spits fonteinkruid, zilte waterranonkel, drijvende waterweegbree, kleinste egelskop, loos blaasjeskruid, moeraskartelblad, noordse zegge, ondergedoken moerasscherm, paardehaarzegge, teer vederkruid, veenmosorchis, kleine wolfsmelk, vierzadige wikke, akkerandoorn, donzige klit, paarse morgenster, gevlekte orchis, schraallandpaardebloem, spaanse ruiter, wilde narcis, trosdravik, bosgeelster, gele anemoon, echte guldenroede, klein wintergroen, steenbraam, stekende wolfsklauw, viltroos, beenbreek, duizendknoopfonteinkruid, gaspeldoorn, pilvaren, steenanjer

Drenthe

Amfibieën/reptielen:	zandhagedis
Vissen:	beekprik, bermpje, kleine modderkruiper, kopvoorn, rivierdonderpad, winde en serpeling
Planten:	stengelloze sleutelbloem, roggelelie en tengere heideorchis
Overig:	zweefvliegen

Overijssel

Zoogdieren:	waterspitsmuis
Amfibieën/reptielen:	zandhagedis
Vissen:	beekforel
Planten:	slanke sleutelbloem

Flevoland

Zoogdieren:	bever, waterspitsmuis,
Vogels:	patrijs en overige akker- en weidevogels
Amfibieën/reptielen:	algemeen
Dagvlinders:	algemeen

Gelderland

Zoogdieren:	bever, waterspitsmuis, edelhert, damhert en wild zwijn
Vogels:	ganzen, gierzwaluw, boerenzwaluw en huiszwaluw, patrijs
Amfibieën/reptielen:	levendbarende hagedis
Dagvlinders:	heivlinder
Libellen:	beekrombout
Vissen:	beeksoorten
Overig:	rivierkreeft, wrattenbijter, steppesprinkhaan, zadelsprinkhaan, blauwvleugelsprinkhaan, moerassprinkhaan, zompsprinkhaan en vliegend hert

Planten: muurplanten, stroomdalflora

Utrecht

Zoogdieren: steenmarter, waterspitsmuis, tweekleurige bosspitsmuis
Vogels: Europese kanarie, bruine kiekendiefkwartel, pijlstaart, wespendif, kleine plevier, goudplevier, patrijs en de pleisteraars: grauwe gans, kleine zwaan, kolgans, rietgans en smient,
Amfibieën/reptielen: zandhagedis, hazelworm, levendbarende hagedis, poelkikker, rugstreeppad
Dagvlinders: bruine eikepage, bruin blauwtje, groentje, heideblauwtje, koninginpage, geelsprietdikkopje, heivlinder
Libellen: bruine winterjuffer, tengere pantserjuffer, geelvlakwitsnuitlibel, plasrombout, bruine korenbout, geelvlakheidlibel, grote keizerlibel, metaalglanslibel, noordse witsnuitlibel, tangpantserjuffer, tengere grasjuffer, venwitsnuitlibel, vroege glazenmaker, glassnijder
Vissen: serpeling, winde, bempje, kroeskarper, rivierdonderpad, riviergrondel, kopvoorn, spiering
Overig: veldkrekel, gouden sprinkhaan, moerassprinkhaan, veenmol, zoemer, zompsprinkhaan

Noord-Holland

Zoogdieren: waterspitsmuis
Vogels: wulp en slobbeend (als onderdeel van 'weidevogels'), gierzwaluw, huiszwaluw, boerenzwaluw, torenvalk (als onderdeel van 'roofvogels'), patrijs
Dagvlinders: oranjetipje
Amfibieën/reptielen: zandhagedis, levendbarende hagedis

Zuid-Holland

Zoogdieren: vleermuizen
Vogels: zwarte stern, grote karekiet
Libellen: groene glazenmaker
Planten: krabbescheer

Noord-Brabant

Vogels: gierzwaluw

Limburg

Zoogdieren: bever, edelhert, wild zwijn
Vogels: ganzen, patrijs, wilde zwaan, kleine zwaan
Dagvlinders: kalkgraslandvlinders
Libellen: algemeen
Amfibieën/reptielen: zandhagedis
Planten: paardenhaarzegge, zevenster, stippelvaren, smalle beukvaren, prachtklokje, bergsteentijm, torenkruid, jeneverbes, brave hendrik, wild kattekruid, kransvederkruid, kleinste egelskop, eironde waterbies, waterlepeltje, spaanse ruiter, tengere veldmuur, franjementiaan, weidekervel, zandwolfsmelk, parnassia, akkergeelster, glad biggekruid, kalkraket, naakte lathyrus, spiegelklokje, wilde weit, naaldenkervel, handjes ereprijs, lancetbladige bastaardwederik, zwartsteel, schubvaren, gebogen driehoeksvaren, rechte driehoeksvaren

Zeeland

Planten: wilde peterselie, akkerdoornzaad, steenanjer, wollige distel, muurplanten

Rode Lijsten

Nr.	Naam	Staatscourant		Rode boekje	
		nr.	datum	jaar	rapport nr.
1	vogels	20	28-01-1994	1996	R-21
2	zoogdieren	23	01-02-1995	1994	R-12
3	dagvlinders		20-04-1995	1995	R-18
4	reptielen en amfibieën	219	05-11-1996	1996	R-25
5	paddestoelen	219	05-11-1996	1996	R-24
6	korstmossen	65	02-04-1998	1998	R-29
7	libellen	65	02-04-1998	1999	R-30
8	kekels en sprinkhanen	65	02-04-1998	1999	R-32
9	zoetwatervissen	116	22-06-1998	1999	R-33

Soortbeschermingsplannen

Nr	Naam	Publicatie
1	das	1984
2	vleermuizen	1988
3	otter	1989
4	bedreigde muurplanten	1990
5	dagvlinders	1990
6	patrijs	1991
7	korhoen	1991
8	lepelaar	1994
9	kerkuil	1996